

KAPAK

İngiliz romanlarındaki aşk ne söylüyor?

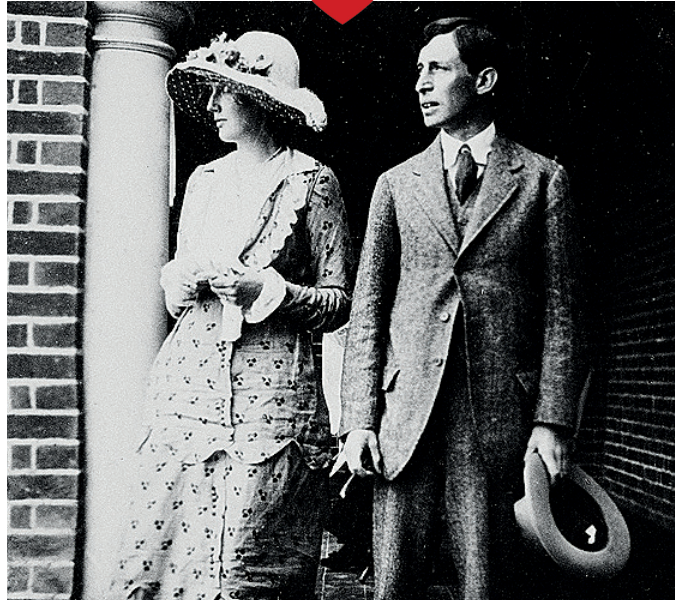
AYŞE NAZ BULAMUR
naz.bulamur@boun.edu.tr

Aşk, neden Jane Austen'dan bugüne yazılan birçok romanın merkezindedir? İngiltere'nin sosyal ve ekonomik yapısından beslenen unutulmaz eserlerdeki aşk temasına baktık.

Biz sanatseverler büyüleyici aşk hikâyelerine kapılırız. Esas oğlan ve esas kızın birbirlerine kavuşabilmelerinin cinsiyet, ırk ve sınıf ideolojilerine bağlı olduğunu unuturuz. Genç, yakışıklı ve çoğunlukla beyaz karakterlerin mutlu sonlarına sevinirken evlilik kurumunu belki de fark etmeden kutsarız. Clifford Geertz, "Kültürlerin Yorumlanması" (1973) adlı kitabında, duygunun doğal ve evrensel değil, kültürel bir ürün olduğunu savunur. Toplum tarafından öğretilen duyguların politikasını tartışır. Jane Austen, Emily Brontë, Charlotte Brontë ve Virginia Woolf'un unutulmaz eserlerindeki aşk teması, İngiltere'nin sosyal ve ekonomik yapısından beslenir.

Jane Austen'in "Gurur ve Önyargı" (1813) romanında, entelektüel Elizabeth ve genç aristokrat Darcy'nin evlilikle biten fırtınalı aşkıyla savruluruz. Birçok okuyucu, hayatındaki tek amacı beş kızına koca bulmak olan Bayan Bennet ile dalga geçer. Romanın ilk cümlesi bile toplumdaki evlilik baskısını hicveder: "Dünyaca kabul edilmiş bir gerçektir, hâli vak-

Virginia Woolf eşi Leonard Woolf ile bir arada.

ti yerinde olan her bekâr erkeğin mutlaka bir eşe ihtiyacı vardır." Erkeklerin evi çekip çevirecek itaatkâr ve becerikli kadınlara ihtiyacı olduğu düşünülür. Mülkiyet hakkı ve ekonomik özgürlüğü olmayan İngiliz kadınları da evliliğe mahkûmdur. Eğitim hakları sınırlı olduğu için sadece mürebbiye ya da hizmetçi olarak çalışabilirler. Romanda orta yaşın üzerinde olan Bay Bennet, öldüğünde oturduğu evlerinin karısına ya da bekâr kızlarına miras kalmayacağını

bilir. Aile servetini yönetebilecek bir damat yoktur. Babanın olası vefatında bütün parası ve mülkü kuzenine geçecektir. Kızlarının sokakta kalmamalarının tek yolu, güzellikleri ve zarafetlerini yarıştırdıkları balolarda uygun bir eş bulmaktır. Biz annelerinin damat peşinde koşmasıyla dalga geçerken evliliğin sonsuz aşkın sembolünden çok ekonomik bir gereklilik olduğunu göz ardı ederiz.

Homojen bir İngiltere

"Gurur ve Önyargı"daki destansı aşk, ekonomik eşitsizliğe işaret ederken "Jane Eyre" (1847) Batı,

Yüzyıllardır aşkın evlilikle taçlandırılması gerektiğine inandık. Gıpta ettiğimiz geleneksel aşk hikâyeleriyle birlikte domestik ideolojiyi ister istemez öğrendik ve öğrettik.

Hristiyan kimliğinin sözde üstünlüğünü destekler. Charlotte Bronte'nin romanında varlıklı Bay Rochester, çatıya kilitlediği Jamaikalı karısı 'deli' Bertha Mason'un bir yangında ölmesiyle evindeki mürebbiye Jane ile evlenir. Biz romanın sonunda iki İngiliz karakterin birlikteliğine sevinirken İngiliz sömürgeciliğine de bir nevi ortak olmuş oluruz. Çatıdaki kadın gerçekten akli dengesini yitirmiş midir? Yoksa farklı ten rengi ve kültürü yüzünden ötekileştirilmiş midir? Jane'in düz ve toplu saçları iffetini temsil ederken 'saldırgan' Bertha uzun ve dağınık saçlıdır. Akıllı ve güvenilir Jane, 'aydın' İngiltere'nin; hapsoldüğü çatıyı ateşe veren Bertha, 'tehlikeli' ve 'çağ dışı' sömürgelerin sembolüdür. Rochester ve Bertha'nın evliliğinden doğabilecek melez çocukları ise dili, dini, ırkı bütün varsayılan İngiltere için bir tehdittir. İngiltere ve Karayipler arasında köprü kurabilecek kültürlerarası ilişki bitmelidir. Bu sebeple yazar, toplumda hor görülen Jamaikalıdan kurtulup İngiliz aristokrati erdemli bir İngiliz ile eşleştirir. Roman, Rochester ve Jane'in aşkı üzerinden homojen bir İngiltere hayaline tutunurken mürebbiyelere evlilik yoluyla sınıf atlama ümidi de verir.

Emily'de abla sanrısı

İngiliz milliyetçiliğini koruyacak bir aşk hikâyesi yazan ablası Charlotte Bronte'nin aksine Emily Bronte, "Uğultulu Tepeler"de (1847) tek ırklı ve tek kültürlü İngiltere sanrısını kırar. Kuzey İngiltere'nin ıssız, sisli, rüzgârlı tepelerinde oynayan Catherine ve babasının evlat edindiği öksüz Heathcliff zamanla bir olur. Üvey kardeşlerin aykırı ruhları o kadar yakındır ki Catherine âdeta bütünleştiklerini hisseder: "Onu seviyorum çünkü o benim, benden öte bir parçam. İkimizin nasıl bir ruhu var bilmiyorum ama onunkiyle benimki birbirinin aynı." Ne kadar ruhları bir olsa da statü ve etnik kimlikleri farklıdır. Aile geçmişi bilinmeyen kıvrıkcık siyah saçlı Heathcliff, 'şeytani', 'tehlikeli', 'yabani' ve 'kontROLSÜZ' addedilir. Çingeneye benzeyen 'pis' bir çocuğa yemek yapmayı gururuna yediremeyen hizmetçi, hıncını sevenleri ayırarak alır. Heathcliff ile evlenirse bir dilenciye dönüşeceğine inandırılan Catherine; varlıklı, saygın, inançlı bir ailenin oğlu olan sarışın

Ralph Fiennes ve Juliette Binoche "Uğultulu Tepeler" filminde.

Matthew Macfadyen ve Keira Knightley "Gurur ve Önyargı"da başrollerde.

Michael Fassbender ve Mia Wasikowska "Jane Eyre"de başrolleri paylaşıyor.

Edgar ile evlenir. Ekonomik güvence uğruna aşkıdan vazgeçen kadın çok yaşamaz. Hayaleti de sırf aşkı kazanabilmek için zenginleşmiş Heathcliff'i ömür boyu kovalar. Fakat roman, bizi ağlatan bu imkânsız aşkla değil, Catherine'in kızının kendine denk kuzeniyle evlenmesiyle biter.

'Mutsuz evliliklere' devam

"İyi yemek yemeyen insan, iyi düşünemez, iyi sevemez ve iyi uyuyamaz," diyen Virginia Woolf, aşkın ancak belirli bir sosyal ve ekonomik koşullarda filizlenebileceğini ima eder. Ekonomik zorluklar, aşkın önüne geçer. Nitekim "Bayan Dalloway" (1925) romanının kahramanı da varlıklı bir politikacıyla evlenir. Clarissa, akşam evinde vereceği partiye hazırlanırken bir zamanlar öpüştüğü Sally'yi düşünür. Aşkın heteronormatif kurgulandığı İngiltere'de iki kadının birlikteliği hayaldir. Çoluk çocuğa karışmış Sally de davete kocasıyla katılır. Clarissa, Oxford'dan atılan ve kariyerinde yükselmeyen 'zavallı' sevgilisi Peter'dan da vazgeçmiştir. Ailesinin tasvip ettiği Richard Dalloway ile evliğinde ise boşluktadır. Roman, bilinç akışı tekniğiyle Clarissa'nın üç farklı kişiye olan hislerini paralel anlatarak aşkın değişkenliğini resmeder. 20. Yy'ın 'modern' ve 'ilerici' İngiltere'si, William Shakespeare'in şiirlerindeki sonsuz aşk temasından uzaklaşmış olsa da kadınları örf ve âdet uğruna mutsuz evliliklere hapsedmeye devam eder. Aşk, neden Jane Austen'dan bugüne yazılan birçok romanın merkezindedir? Milli kimlik, aile üzerinden tahayyül

edilir. Biz unutulmaz aşkları heyecanla okurken sosyal ve ekonomik çevremizden bir eş seçmemiz gerektiğini öğreniriz. Sevgililer kavuşacak mı diye merak ederken ırk, din, sınıf, cinsiyet ayrımcılığıyla belirlenen aşk kanunlarını ister istemez içselleştiririz. "Uğultulu Tepeler"de esmer tenli Heathcliff ile evlenmeyen Catherine ve kız arkadaşından vazgeçen Clarissa Dalloway bugün de aramızda değil mi? Yüzyıllardır aşkın evlilikle taçlandırılması gerektiğine inandık. Gıpta ettiğimiz geleneksel aşk hikâyeleriyle birlikte domestik ideolojiyi ister istemez öğrendik ve öğrettik. Aslında bize yazılan 'mutlu son' toplumsal bütünlüğü sağlayan aile kurumunda gizli. **MS**